

Financiering van de circulaire economie

is er een mismatch tussen financiële
instellingen en bedrijven?

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Vooruitgangstraat 50 – 1210 Brussel

Ondernemingsnr.: 0314.595.348

○ 0800 120 33 (gratis nummer)

○ FODEconomie

○ @fodeconomie

○ [linkedin.com/company/fod-economie](https://www.linkedin.com/company/fod-economie) (tweetalige pagina)

○ [instagram.com/fodeconomie](https://www.instagram.com/fodeconomie)

○ [youtube.com/user/FODEconomie](https://www.youtube.com/user/FODEconomie)

○ economie.fgov.be

Verantwoordelijke uitgever:

Séverine Waterbley

Voorzitter van het Directiecomité

Vooruitgangstraat 50 – 1210 Brussel

Internetversie

094-23

Inhoud

Executive summary.....	4
Inleiding tot het seminarie: Financiering van de circulaire economie	5
1. Interessante inzichten voor bedrijven over circulaire economie	6
1.1. Keynote speakers.....	6
1.1.1. Nathan Lallemand - kabinetsraadgever van minister Dermagne.....	6
1.1.2. Séverine Waterbley - FOD Economie K.M.O., Middenstand en Energie.....	6
1.1.3. Karel Van Acker - KU Leuven.....	7
1.1.4. Tom Kuppens - UHasselt.....	8
1.1.5. Anne-Mie Ooghe en Tom Van Den Berghe - FEBELFIN.....	10
1.1.6. Hilde Janssens – Econocom	11
1.1.7. Cédric Vanhoeck - Resortecs	12
1.2. Het panelgesprek en de Q&A.....	14
2. Interessante inzichten van de financiële sector voor de circulaire economie	16
2.1. Keynote speakers.....	16
2.1.1. Nathan Lallemand - kabinetsraadgever van minister Dermagne.....	16
2.1.2. Séverine Waterbley - FOD Economie K.M.O., Middenstand en Energie.....	16
2.1.3. Karel Van Acker - KU Leuven.....	17
2.1.4. Tom Kuppens - UHasselt.....	18
2.1.5. Anne-Mie Ooghe en Tom Van Den Berghe - FEBELFIN.....	19
2.2.6. Hilde Janssens – Econocom	21
2.2.7. Cédric Vanhoeck - Resortecs	22
2.2. Het panelgesprek en de Q&A.....	23
lijst van afkortingen	25

Executive summary

De centrale vraag die dit seminarie probeerde te beantwoorden was: is er een mismatch tussen financiële instellingen en circulaire bedrijven? Er lijkt een tweespalt te zijn tussen de financiële wereld en circulaire bedrijven, zeker wanneer het aankomt op financiering. Tijdens het seminarie trachtte we de oorzaken en gevolgen van die verdeeldheid te achterhalen. Dat werd bewerkstelligd door het ontvangen van keynote speakers en het houden van een panelgesprek, dat afgesloten werd met een Q&A.

Welke oplossingen of verklaringen zijn er geboden tijdens dat seminarie? Uit de toespraken van de keynote speakers kunnen we concluderen dat de risicoanalyses van de banken nood hebben aan een update wanneer het aankomt op het analyseren van circulaire ondernemingen. Om dit op een correcte manier te kunnen doen is er een grote nood aan data. Op basis van die gegevens kunnen de parameters voor financiering van circulaire ondernemingen bijgesteld worden. Zo zullen risico's die vandaag nog niet in kaart worden gebracht, zoals de impact van klimaatverandering op onze economie en de algemene kosten dit fenomeen met zich meedraagt, zwaar beginnen doorwegen bij het verlenen van kredieten.

Circulaire ondernemingen moeten ook stappen nemen richting risicoreductie om in aanmerking te komen voor leningen, maar ook om de slaagkansen van hun bedrijf te verhogen. Zij kunnen verschillende strategieën toepassen om dat te bekomen, zoals inzetten op co-creatie. Wanneer je vanaf het begin partners zoals banken en andere financiële instellingen betreft binnen het circulaire verhaal vergroot je de kennis en spreid je het risico. De juiste partners vinden is natuurlijk een vitaal aspect binnen dat proces.

De shift naar een circulaire economie is onvermijdelijk. Vanuit een top-down perspectief zien we verschillende acties zoals de CRSD en EU Taxonomy om circulair ondernemen te steunen, en om bedrijven te stimuleren om duurzamer te worden. Die Europese initiatieven worden door velen gezien als effectieve middelen om de overgang naar een circulaire economie te bewerkstelligen.

Binnen dit rapport kan u meer te weten komen over die thema's en worden ze helder uiteengezet in twee segmenten: een die focust op relevante informatie voor circulaire ondernemingen, en een die focust op relevante informatie voor financiële instellingen. Met dit document hoopt de FOD Economie een tool aan te reiken die beide partijen kan helpen om samen te komen en een stap richting een duurzame toekomst te nemen.

Inleiding tot het seminarie: Financiering van de circulaire economie

Tijdens het seminarie hebben de verschillende sprekers en panelleden interessante informatie gedeeld over het vraagstuk of er een mismatch is tussen financiële instellingen en circulaire bedrijven. Dit rapport kan een tool zijn voor bedrijven om de eigen ideeën over circulair ondernemen uit te breiden, alsook de moeilijkheden in verband met financiering vanuit de financiële sector te verstaan en hierop te anticiperen. De financiële sector kan die tool gebruiken om hun visie op de risico's die circulair ondernemen inhouden bij te stellen en om de noden van die ondernemers beter te verstaan. Het document is opgedeeld in twee delen: interessante inzichten voor bedrijven over circulaire economie en interessante inzichten voor financiële instellingen van circulaire economie. Ieder segment volgt de structuur van het seminarie en bespreekt dus eerst de inleidende toespraken, haalt vervolgens de toespraken van de keynote speakers aan en deelt als laatste interessante bemerkingen uit het panelgesprek en de Q&A. Met dit seminarie probeert de FOD Economie bruggen te slaan tussen de twee groepen en de overgang naar een meer circulaire economie te bewerkstelligen.

De inleidende toespraken werden gegeven door Nathan Lallemand, kabinetsraadgever van minister Dermagne – vice-eersteminister en minister van Economie en Werk en Séverine Waterbley voorzitter van De Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie. Na deze inleidingen werd het woord gegeven aan de keynote speakers, opeenvolgend: Karel Van Acker, professor aan de KU Leuven, Tom Kuppens, professor aan de UHasselt, Anne-Mie Ooghe en Tom Van Den Berghe van FEBELFIN, Hilde Janssens van ECONOCOM en Cédric Vanhoeck van het bedrijf Resortecs. Deze toespraken werden gevolgd door een panelgesprek tussen Stephan Vandermolten van VBO, Michiel De Smet van NBB, Philip Bollen van De Lage Landen Leasing, Piet Vanden Abeele van UNIZO, Bart den Otter van ABN AMRO en Nathalie Boucquoy van FRDO. Deze panelleden namen ook deel aan het Q&A gedeelte van dit seminarie.

1. Interessante inzichten voor bedrijven over circulaire economie

1.1. Keynote speakers

1.1.1. Nathan Lallemand - kabinetsraadgever van minister Dermagne

Circulaire economie is een centraal thema binnen de toekomstvisie van de FOD Economie. Dit model gaat niet enkel in op economische vooruitgang maar gaat ook in op vier andere zaken:

- Leefmilieu: in een circulaire economie wordt er minder gebruikgemaakt van virgin materials, waardoor de natuurlijke reserves gespaard worden. Die omschakeling kan de impact van industrie op het klimaat verlagen.
- Socio-economische impact: een omschakeling naar een circulair economisch model zal, naast een betere omgeving, ook jobs creëren want lokale productie is een inherent element van circulaire economie.
- Geostrategische belangen: naar aanleiding van recente crisissen hebben we gezien dat een afhankelijkheid van import onze economie niet altijd ten goede komt. De productieketens zijn op wereldniveau kwetsbaar geworden, waardoor de bevoorrading van grondstoffen in gedrang komt. Indien er minder grondstoffen uit het buitenland nodig zijn kan dat een stabiliserend effect hebben op de productieketens.
- Duurzaam consumeren: indien we consumenten toegang geven tot duurzame goederen binnen een lokale productieketen, die minder afhankelijk is van import en minder fluctueert door externe gebeurtenissen, zouden die personen kunnen besparen terwijl zij kwaliteitsvolle producten kopen.

Ondanks de positieve effecten van een circulaire economie die we hierboven aanhalen, komen heel wat ondernemers in aanraking met verschillende obstakels. Een van de meest voorkomende hindernissen is de financiering. Ondernemers ondervinden moeilijkheden om financiering te verkrijgen. In de circulaire economie zijn er nog veel onbekende variabelen. Die brengen een reeks onzekerheden met zich mee voor de financiële instellingen, wat een bron kan zijn van terughoudendheid. Er zijn verder geen aangepaste tools voor bedrijven van dit type die beantwoorden aan hun specifieke behoeften. Wij vinden het de verantwoordelijkheid van de overheid om dit soort remmingen weg te werken. Om dat mogelijk te maken moet er overleg zijn tussen de verschillende stakeholders van het circulaire verhaal.

1.1.2. Séverine Waterbley - FOD Economie K.M.O., Middenstand en Energie

De circulaire economie groeit, maar met die influx aan bedrijven leggen we ook meer en meer knelpunten bloot. Circulaire start-ups hebben het vaak moeilijk om private financiering te bekomen, ook al krijgen zij subsidies en/of grote bestellingen van bedrijven. Het verbeteren van die financiering is een prioriteit van de overheid. Dat willen we bekomen door de dialoog te faciliteren tussen de financiële sector en circulaire bedrijven. Omdat het lineaire economische model, gebaseerd op productie, consumptie en wegwerpen, zeer vervuilend is, moeten we een omslag maken naar een meer ecologisch bewust model. Daarom is financiering noodzakelijk.

In België zijn we al goed op weg om de ecologische problematieken te temperen. Zo recycleerden we in België, volgens EUROSTAT, in 2020 80 % van alle verpakkingen. Op internationaal vlak doet de Belgische bevolking het goed met 155 kilogram recyclage van bioafval per persoon, per jaar. Ook zijn we koplopers in het terugwinnen van bouw- en sloopafval. Toch moet dit allemaal nog beter. Om dit te doen hebben we nood aan circulaire bedrijven en hun initiatieven.

Het circulaire actieplan van de Europese Unie, binnen het kader van de Green Deal, vraagt van alle lidstaten een circulair beleid. De EU wil gebruikte hulpbronnen zo lang mogelijk binnen de eigen keten bewaren. Het circulaire materiële verbruik in België bedraagt nu ongeveer 23 procent. Om dat omhoog te krikken zijn niet enkel zijn duurzame ondernemingen en start-ups essentieel, maar ook gevestigde waarden moeten bijdragen aan die veranderingen.

1.1.3. Karel Van Acker - KU Leuven

De mensheid heeft, zeker in het Westen, een grote voetafdruk. Er worden jaarlijks wereldwijd meer dan 100 miljard ton grondstoffen verbruikt, met een gemiddelde van 12,5 ton per persoon. In België ligt dit nog hoger, de gemiddelde Belg verbruikt 29 ton grondstoffen per jaar. We hebben dus een enorm grote materiaalhonger, en die is nog aan het stijgen. De verschillende crisissen in de afgelopen jaren hebben ons duidelijk gemaakt dat de toevoer van grondstoffen niet altijd gegarandeerd kan worden. Een andere goede reden om in te zetten op circulaire initiatieven is de klimaatopwarming. Grondstoffen die gebruikt worden binnen productieprocessen maken 20 % uit van de jaarlijkse wereldwijde CO₂ uitstoot. Welke strategieën kunnen we toepassen om de impact op het milieu te mitigeren?

Welke voordelen zien we in een circulair stelsel? Circulaire economie is niet enkel goed voor het milieu, maar ook voor de economie in het geheel. De laatste decennia is de productiviteit van arbeid en energie enorm toegenomen. Per uur arbeid wordt er meer economische waarde gecreëerd. Op vlak van grondstoffen is dit niet zo, en loopt dit de laatste 40 jaar gelijk. Als we die productiviteit van die grondstoffen kunnen opkrikken dan is dat ook goed voor onze algemene economie. Ook wil ik erop wijzen dat we in de circulaire economie de waarde van de grondstoffen behouden terwijl we die ook maximaal inzetten. Het gebruik van nieuwe grondstoffen, virgin materials, moet dus zo veel mogelijk gereduceerd worden. We moeten de impact van de volledige waardeketen beperken. Om dat te bekomen kunnen we verschillende strategieën toepassen.

Die strategieën hebben als doel het product voor een langere tijd als waardevol te beschouwen, tot op het punt dat zelfs op het einde van de levensduur van het goed dat nog waarde bezit. Die methodes noemen we R-strategieën: Refuse, Rethink, Reduce, Reuse, Repair, Refurbish, Remanufacture, Repurpose, Recycle, Recover.

Natuurlijk kunnen we niet alle economische regels overboord gooien in het model van de circulaire economie. We moeten nog steeds nadenken over welke maatschappelijke behoeften ingevuld moeten worden. Daarnaast moeten we ook de reflex maken om na te denken over hoe we het gebruik van nieuwe grondstoffen zo veel mogelijk kunnen beperken bij het creëren van producten. Om dat te faciliteren hebben we verschillende mogelijkheden:

- **Recyclage:** het creëren van waarde uit afval, hernieuwbare grondstoffen die minder belastend zijn voor het milieu.
- **Eco-design:** onze producten anders concipiëren aan de hand van minder vervuilende principes.
- **Onderhoud** en een hersteleconomie stimuleren: we moeten over het algemeen de levensduur van producten verlengen, onder andere door in te zetten op onderhoud en herstel.
- **Functionaliteitseconomie:** dit stelsel intensificeert het gebruik van producenten, omdat een product meerdere gebruikers heeft, en er dus minder producten nodig zijn.

In het algemeen hebben we ook betere samenwerkingen nodig in de waardeketens. Bedrijven, consumenten, recyclagebedrijven en financiële instellingen moeten beter samenwerken om meer waarde te creëren in de maatschappij.

Waarom wordt dat niet meer toegepast? Om dat effectief te kunnen bewerkstelligen hebben we meer gegevens nodig om een correcte inschatting te maken van een circulaire economie. Ook al zien we zeer veel circulaire initiatieven, we zitten nog steeds in een lineair economisch stelsel. Hierdoor worden we vaak geconfronteerd met een tekort aan gegevens in verband met bedrijven die inzetten op circulaire economie. Als we dat beter willen inschatten hebben we meer gegevens nodig over volgende aspecten:

- de input: welke en hoeveel grondstoffen hebben we nodig;

- de output: hoeveel afval wordt er gecreëerd;
- hoe materialen in hun waardeketen circuleren;
- de impact van materialen op milieu, economie en maatschappij.

We hebben die informatievergaring nodig op verschillende niveaus. Zo hebben we op macroniveau het steunpunt van de circulaire economie. Op de website [Cemonitor.be](https://cemonitor.be) vind je meer dan 140 verschillende indicatoren die de vooruitgang van de Vlaamse/federale economie beschrijven. Een voorbeeld hiervan is de behoefte aan mobiliteit: hoe worden auto's gebruikt, hoe lang worden ze gebruikt, hoeveel afval creëren ze etc. Op microniveau hebben we zaken zoals de PEF (Product Environmental Footprint), waarmee we beter risico's kunnen inschatten, de prijzen van grondstoffen kunnen monitoren, etc. Tussen het macro- en microniveau zitten nog veel levels die we ook niet uit het oog mogen verliezen. Een goed voorbeeld hiervan zijn de product servicesystemen, die ons verschillende methodes en indicatoren aanreiken om in te schatten hoe herstelbaar een product is, hoe we de levensduur van een product kunnen voorspellen etc. We hebben gegevens nodig van de volledige waardeketen om te kunnen inschatten en te achterhalen hoe die op elkaar inspelen.

Een voorbeeld van hoe informatievergaring de circulaire economie kan ondersteunen is het concept van Digital Product Passports. Met die productpaspoorten kunnen we nagaan hoe er wordt omgegaan met producten vanaf productie tot het einde van hun gebruiksduur, en misschien zelfs daarna. In dit systeem kan er meer data uit de waardeketen gedeeld worden in een circulair economisch stelsel. Ook kunnen initiatieven zoals dat een stimulans zijn voor de financiële wereld om te investeren in circulaire projecten.

We kunnen besluiten dat circulaire economie nog jong is en dat er nog veel nood is aan innovatiestimulering en dataverzameling. Wanneer we inschattingen kunnen maken rond de problemen die kunnen optreden, kunnen we de risico's reduceren. Hoewel een circulaire economie veel potentieel heeft, zijn er ook nog veel onzekerheden. Het zijn die onzekerheden die ervoor zorgen dat steun vanuit de financiële sector uitblijft.

1.1.4. Tom Kuppens - UHasselt

Wanneer we er niet in slagen af te stappen van een lineaire economie, neemt ons grondstoffengebruik op een exponentiële manier toe. Omdat dat niet houdbaar is voor onze planeet moeten we een andere richting inslaan. Maar wat is nu het onderscheid tussen lineaire en circulaire economie? En hoe kunnen we de omschakeling naar een circulaire economie bestendigen?

In de lineaire economie wordt er waarde toegevoegd aan een product dat we verkopen aan de consument. Daarna gooit de consument het weg en wordt de waarde van het product vernietigd. Geplande veroudering versterkt het lineaire productiemodel, maar wat houdt geplande veroudering juist in?

- Dat zijn afspraken die gemaakt worden om de kwaliteit van producten te verminderen, zodat er meer omzet gegenereerd kan worden.
- Geplande veroudering werkt echter ook psychologisch, bijvoorbeeld mensen die denken dat ze een nieuw product nodig hebben omdat het oud product dat ze hebben niet meer in de mode is.

In een circulair economisch stelsel stappen we af van die denkbeelden en moeten producten zo veel mogelijk hun waarde behouden. We vermijden dat de consument hun afval dumpst en we sluiten de kringlopen. Dat kunnen we op twee manieren bekomen: grondstoffen gebruiken die biologisch afbreekbaar zijn of grondstoffen terugwinnen uit producten met technologische processen. Dat impliceert ook dat we anders moeten nadenken over het design van producten, bijvoorbeeld biologisch afbreekbare grondstoffen makkelijk scheidbaar maken van niet-biologisch afbreekbare grondstoffen.

In de circulaire economie kennen we ook een hiërarchie van de zaken die het meest/minst impact hebben wanneer het aankomt op het verkleinen van de grondstoffen consumptie. Vanuit

milieuperspectieven hebben de hogergeplaatste acties in de volgende lijst het meest impact. De volgende voorbeelden zijn acties die we categoriseren onder het fenomeen “Narrowing the Loop”:

- Refuse: het weigeren van het maken van producten die geen nut hebben in onze maatschappij of het overbodig maken van bepaalde producten
- Rethink: het herdenken van productdesigns en/of businessmodellen.
- Reduce: hetzelfde product maken, maar met minder grondstoffen. Hierbij zien we vaak wel een trade-off, de producten gebruiken minder grondstoffen, maar het product zelf wordt complexer en moeilijker te recycleren.

De volgende acties kunnen we categoriseren onder het fenomeen “Slow the Loop”:

- Reuse: het hergebruiken van producten
- Repair: het herstellen van producten
- Refurbish: het herstellen en updates van producten
- Remanufacture: het anders produceren van bestaande producten, bijvoorbeeld Fairphone die oude toestellen ontmantelt en sorteert, en de bruikbare onderdelen gebruikt in hun productieproces.
- Repurpose: het hergebruiken van onderdelen en grondstoffen in een product met een andere functie.

Als laatste hebben we nog de acties die we kunnen categoriseren onder het fenomeen “Close the Loop”:

- Recycleren: het hergebruiken van grondstoffen
- Recover: gewin halen uit afval bijvoorbeeld energierugwinning van verbrandingsovens

In een circulair businessmodel, dat duurzaam is, ga je duurzame waarde creëren. Niet enkel financiële waarde voor de aandeelhouders, maar ook voor alle andere stakeholders omdat je aan meervoudige waardecreatie op ecologisch en sociaal vlak doet. Daarom is het voor circulaire bedrijven belangrijk om alle stakeholders te betrekken. Op zich is een business model van een circulair bedrijf niet zo anders dan dat van een lineair bedrijf, maar de uitwerking is anders. Dit zien we vooral bij het gebruik van het eindproduct. In een lineair stelsel koopt de consument het product, waarna het op de afvalberg belandt. In een circulaire economie zijn hier meer mogelijkheden: levensduur-verlenging modellen, platform(deel)modellen en verdienstelijking modellen.

Op vlak van eco-innovatie hinkt België achterop. In de circulaire economie zien we een drievoudige helix van marktfalen:

- **Positieve milieueffecten:** vele circulaire bedrijven hebben een positieve impact op het milieu, dat wordt echter niet verrekend in de marktprijs, waardoor het bedrijf die waarde niet onmiddellijk capteert.
- **Spillovers van kennis:** wanneer je een voortrekker bent van de circulaire economie genieten andere bedrijven van jouw kennis. De waarde van die kennis wordt dus niet altijd door de innovator gecapteerd.
- **Het circulair risico:** deze bedrijven investeren in hoogtechnologische oplossingen, waar veel kapitaal voor nodig is. De marktwaarde van het eindproduct is echter nog ongekend.

Door die factoren schort het aan financiële steun voor circulaire bedrijven. Zeker wanneer het aankomt op kmo's zien we dit probleem vaker opduiken. Zij bepalen meer dan 60 % van het bbp, maar ervaren vele obstakels. Dat komt bijvoorbeeld door hun kleinschaligheid, waardoor er geen schaalvoordeel is. Ook komt het ontwikkelen van nieuwe technologie vaak met een aanzienlijk prijskaartje, maar is de terugverdientijd lang. Die kmo's hebben vaak onvoldoende reserves voor zelffinanciering en moeten daarom opzoek naar mogelijkheden om het geld te lenen. Maar dit wordt bemoeilijkt door onzekere restwaardes en omdat zij niet beschikken over voldoende onderpand.

Toch zijn er strategieën om toch bancaire financiering te bekommen. Drie van die strategieën worden hieronder uitgelicht:

- Toekomstige kasstromen aantonen: door langdurige contracten of voldoende pre-orders voor te leggen stijgen jouw kansen op een lening. Wat hierbij helpt is ook de kredietwaardigheid van jouw klanten aantonen.
- Relaties met banken, leveranciers en klanten aantonen: crowdfunding kan dienen als een middel om de marktvraag aan te duiden. Ook kunnen netwerken ingezet worden als een risicoreductie strategie. Wanneer er meerdere actoren investeren, wordt het risico gespreid.
- Ontwerp gestandaardiseerde activa met lange levensduur: een standaardisering van een ontwerp vergroot de marktwaarde in second life. Het ontwerp mag dus niet te specifiek of te trendy zijn. Transparantie, bijvoorbeeld een materialenpaspoort, verhoogt ook de kans op hergebruik.

1.1.5. Anne-Mie Ooghe en Tom Van Den Berghe - FEBELFIN

Tijdens deze presentatie gaan we in op de vraag: hoe situeren we de circulaire economie in het bredere kader van de Sustainable Finance wetgeving van de Europese Unie? Die EU-wetgeving is gebaseerd op het principe van dubbele materialiteit. Dat betekent dat die regelgeving zowel aandacht heeft voor de financiële impact van externe gebeurtenissen zoals klimaatverandering en grondstoffenschaarste, alsook voor de financiering en stabiliteit van ondernemingen. Dat benaderen zij via een inside-out perspectief. Dat betekent dat de belangen van de eigen onderneming voorop staan. Hier gaat het over het probleem van risicoanalyse. De klimaatverandering, het verlies aan biodiversiteit, de schaarste van grondstoffen vormen reële financiële risico's. Het is belangrijk voor de toekomst van ondernemingen en essentieel voor financiële instellingen, die kredieten verlenen aan die ondernemingen, om het risico van die gebeurtenissen te erkennen. Banken moeten al rapporteren over de impact die klimaatverandering heeft op de stabiliteit van hun kredietportefeuilles. Daarnaast wordt rapportering nog belangrijker in EU-wetgeving met de ontwikkeling van systemen zoals de CSRD en EU Taxonomy. Wat houden die systemen juist in?

- De CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) legt richtlijnen vast voor grote ondernemingen over hoe zij duurzaamheid moeten integreren in hun businessmodellen en hoe ze de externe impact op milieu, mens en maatschappij beheren. De eerste rapportering moet gebeuren in 2025 over het boekjaar 2024. Dat is geen vrijblijvende activiteit en wordt strikt bepaald aan de hand van verschillende templates. Zo gaat de E5-template specifiek in op grondstoffengebruik en circulaire economie. Grote bedrijven moeten dus rapporteren over hun beleid en doelstellingen rond grondstoffengebruik en circulaire economie.
- De EU Taxonomy is een ander beleidsinstrument die de circulaire economie een hand kan toesteken. Het is een lijst van economische activiteiten die aan bepaalde criteria voldoen waardoor ze bijdragen aan een van de zes milieu doelstellingen van de EU. Momenteel ligt de focus op twee van de zes doelstellingen: klimaatmitigatie, de klimaatverandering tegengaan, en klimaatadaptatie, de gevolgen van klimaatverandering tegenwerken. In de toekomst breidt de focus zich natuurlijk uit naar alle zes de doelstellingen. Dat betekent dat bedrijven jaarlijks moeten rapporteren welk percentage van hun activiteiten bijdragen tot het behalen van die doelstellingen.

Ondanks de nieuwe rapporteringsrichtlijnen die in de toekomst ingaan blijft het moeilijk om circulaire business modellen gefinancierd te krijgen. Maar wat zijn die uitdagingen en belemmeringen juist en zijn er eventuele oplossingen? Het is niet duidelijk in welke mate circulaire bedrijven vandaag gefinancierd raken want een gevestigd lineair bedrijf dat een circulair initiatief wil starten heeft het waarschijnlijk niet moeilijk om financiering te bekomen. Dat bedrijf kan beoordeeld worden op haar eigen kredietwaardigheid. Dat zegt echter weinig over de financiering van het circulaire business model.

FEBELFIN stelt dat startende circulaire ondernemingen moeilijk financiering bekomen. Maar dat geldt ook voor starters met een lineair businessmodel. Er is altijd inbreng van eigen vermogen nodig om bancaire financiering te kunnen verkrijgen. Soms worden circulaire initiatieven gefinancierd via subsidies, maar dat zijn meestal kleinere projecten.

Los daarvan moeten we bij FEBELFIN vaststellen dat bancaire risicomodellen niet afgestemd zijn op het beoordelen en financieren van circulaire business modellen. Je moet natuurlijk rekening kunnen houden met de toekomstige waarde van de asset. Banken zijn het gewoon om 100 % van

een goed te financieren maar je kan niet aan de eerste gebruiker vragen om de volledige aankoopwaarde van het goed te betalen, wanneer dat goed ook een tweede leven krijgt en dus nog een restwaarde bezit. Dat betekent dat de waarde van een goed op verschillende tijdstippen in kaart moet gebracht worden om de investeringen juist te kunnen calculeren. De eerste gebruiker moet slechts de waarde van hun gebruik vergoeden, de tweede gebruiker de (rest)waarde van hun gebruik, etc. Dat is echter niet altijd voor de hand liggend. De schommeling van marktprijzen van grondstoffen is bijvoorbeeld al een eerste factor die de restwaarde van materialen onvoorspelbaar maakt. Bij circulaire business modellen is de tijdshorizon langer en dan moeten de banken op langere tijd krediet verstrekken, wat het kredietrisico verhoogt. Dat bemoeilijkt dan weer de financiering.

Dat zijn de algemene risico's, maar wanneer je kijkt naar specifieke circulaire businessmodellen, zie je ook specifieke risico's optreden, bijvoorbeeld bij een as-a-service model.

- De kosten van de service ligt vaak hoger dan de kosten van de goederen.
- Het kredietrisico verschuift van de leverancier naar de klant in dit soort modellen.
- Er is ook een performantierisico van de leverancier, die het engagement moet nakomen. Daarom is het interessant voor banken wanneer andere spelers betrokken worden, die dit performantierisico kunnen indekken zoals verzekeraars of instellingen die overheidsgaranties bieden. Banken zijn het gewoon om eigendom te financieren maar hier gaat het over het financieren van vorderingen op klanten. Daarom is het nuttig om factoringmaatschappijen te betrekken in die ondernemingen. De maatschappijen zijn het gewoon om vorderingen te financieren.
- Ook kunnen er op wettelijk vlak problemen optreden. Zo kan er ook een conflict zijn tussen de eigenaar van het gebouw en de eigenaar van de installatie, want het product kan door incorporatie onroerend worden, bijvoorbeeld een warmtepomp. Indien een warmtepomp geïnstalleerd wordt in een appartementsgebouw onder een as-a-service model, wordt dat goed, door de aard van het goed, onroerend goed. Dat betekent dat de eigenaars van de appartementen de facto, volgens de wet, ook eigenaars worden van de warmtepomp, ook al wordt die geleend als een service. Om dat probleem op te lossen zou de leverancier een opstalrecht kunnen verkrijgen. Voor kleine bedragen blijft het moeilijk dat te registreren bij een notaris. Daarom zou de overheid een onderhands opstalrecht kunnen creëren.

In een pay per use model zien we andere obstakels optreden:

- Het leegstandsrisico: Indien niemand gebruikmaakt van het product of de dienst zijn er geen inkomsten. Dat is een risico die banken moeilijk kunnen dragen. Daarom is het nuttig om verzekeringsmaatschappijen of overheidswaarborgen te betrekken in het verhaal.

De beste tip die we circulaire ondernemers kunnen geven is om zo snel mogelijk contact op te nemen met financiers. Op die manier kunnen jullie in het kader van **co-creatie** de ondernemingsplannen uitwerken. De hindernis van financiering wordt op die manier vanaf het begin af aan verkleind. Ook kan je best breder kijken dan banken en leasingmaatschappijen en ook andere partijen erbij betrekken zoals verzekeringsmaatschappijen, verschaffers van overheidsgaranties, verschaffers van eigen vermogen en factoringmaatschappijen.

1.1.6. Hilde Janssens – Econocom

Binnen Econocom merken we op dat banken zeggen dat er weinig vraag is, maar anderzijds horen we van ondernemers dat ze geen financiering vinden voor hun circulaire initiatieven. Toch zien we dat er in verschillende sectoren een groeiende vraag is naar circulaire oplossingen. In het kader van dit seminarie gaan we verder in op die problematiek en willen we enkele adviezen en oplossingen verstekken om die miscommunicatie tegen te gaan.

Sommige sectoren doen het zeer goed op het vlak van circulaire economie, neem de ICT-sector. Hierin zien we bijvoorbeeld een groei aan full-outsourcing contracten en circulaire stock in bedrijven. Zo kunnen ze bijvoorbeeld, wanneer er een nieuwe werknemer aan de slag gaat, deze persoon de computer geven van een persoon die niet langer werkzaam is bij het bedrijf. Dan

hebben we een circulaire stock. Er is een groeiende vraag naar dat soort initiatieven, maar er is spanning met de leveranciers want zij moeten dit voorfinancieren. Je moet als leverancier alle kosten dekken, maar de inkomstenstroom loopt vertraagd. Dit is niet altijd een ideaal scenario.

Een oplossing voor dit probleem kan **co-creatie** zijn. Econocom wil de rol van integrator opnemen in dit soort projecten. Wij willen bij individuele cases kijken naar verschillende factoren om op die manier de juiste partners aan elkaar te koppelen. Op die manier willen wij circulaire initiatieven meer kracht bijstellen en een grotere kans op financiering en slagen bieden.

Wat was het verschil tussen de succesvolle cases die we behandeld hebben en de cases die gefaald zijn?

- Vertrouwdheid met de goederen: indien de banken en leasingmaatschappijen de goederen kennen, die financierbaar vinden en de assets in geval van faillissement opnieuw verkoopbaar achten is er een grotere geneigdheid tot financiering.
- De kredietwaardigheid van de eindklant: indien je kan aantonen dat jouw klanten kredietwaardig zijn, vermindert dat het risico voor investeerders en/of banken.
- Het relatief lage operationeel risico: hoe meer je de risico's kan beperken, hoe sneller je financiering vindt en hoe hoger de kans op slagen van jouw bedrijf.
- Wat we vaak zien bij as-a-service business modellen is dat de goederen een bepaalde houdbaarheidsdatum hebben. Indien er een duidelijk plan is om de goederen een langer leven te gunnen of deze op een duurzame manier te hergebruiken, wordt het risico beperkt.
- Co-creatie: wanneer een project vanaf het begin opgebouwd is in co-creatie met andere stakeholders heeft dit een grotere kans op financiering en slagen.

Welke moeilijkheden blijven relevant?

- De aard van het goed: wanneer andere stakeholders/financiers niet bekend zijn met de technologie die achter jouw bedrijf schuilt, heb je mindere kans op financiering. Dat noopt natuurlijk wel innovatie.
- Het wettelijk kader, onder andere in verband met fiscaliteit, is niet afgestemd op een circulaire economie: de lijn tussen roerend en onroerend goed kan vervagen binnen de circulaire economie, maar hier is geen duidelijkheid over binnen de huidige wetgeving. Ook is de financierbaarheid van tweedehands goederen een groot vraagteken en worden tweedehands, refurbished of gerecycleerde goederen evenveel belast als nieuwkoop goederen. Verder is de subsidieregeling in België toegespitst op nieuwkoop, tweedehands is moeilijker financierbaar.
- De gewenste looptijd van goederen: er is een spanningsveld tussen financierbare levensduur en circulaire gebruiksduur.

Om af te sluiten raden wij circulaire ondernemers aan om hun kredietdossiers goed voor te bereiden. Een gratis tool die hen hierbij kan helpen is de CEvaluator (www.cevaluator.be). Die tool kan bedrijven helpen te reflecteren over hun plannen en de nodige aanpassingen te maken om zo de slaagkansen van hun kredietdossiers te verhogen. Die tool focust niet enkel op de techniciteit van de oplossing, maar onderzoekt ook hoe het financiële luik onderbouwd is. Hierbij is het belangrijk rekening te houden met de restwaarde van het product dat je ontwikkelt. Daarom moet je de restwaarde van de goederen anticiperen, alsook de kosten die gepaard gaan met het terugroepen van de goederen etc. Verder willen we hen aanraden om van start te gaan met voldoende eigen vermogen en vanaf het begin aan co-creatie te doen.

1.1.7. Cédric Vanhoeck - Resortecs

Hoe kunnen banken echte circulariteit financieren? Het blijft blijkbaar moeilijk voor banken om echte circulariteit te financieren. Dit is een problematiek die we in Resortecs hebben opgemerkt.

Wij richten ons op recyclage initiatieven in de mode-industrie. Door de lage graad aan recyclage in de mode-industrie gaat er jaarlijks een waarde van 500 miljard verloren op wereldniveau. Ook staat de mode-industrie in voor 10 % van de wereldwijde CO₂ uitstoot. Door fast-fashion wordt er ook vaak kledij gewoonweg niet verkocht, wat bij H&M alleen al een verlies van 4,3 miljard dollar op jaarbasis betekent. Wij trachten die verliezen weg te werken terwijl we een groenere weg opgaan. Ondanks grote successen hebben wij tot op vandaag geen enkele bancaire steun ontvangen. Vandaag gaan we verder in op de vraag waarom dat zo is. Eerst gaan we in op wat we juist doen.

Er zijn Europese richtlijnen die die hoge vervuilingsgraad willen beperken. Zo heb je initiatieven als Extended Producer Responsibility, Leftover Destruction Ban en zijn er strikte maatregelen tegen greenwashing. Om die doelstellingen mogelijk te maken voor modebedrijven hebben wij bij Resortecs de smart stitch en smart disassembly ontwikkeld. Hierdoor kunnen stoffen makkelijk gerecupereerd worden zonder die te beschadigen, wat bijdraagt aan het recyclageproces. Je krijgt gerecycleerd materiaal van hoge kwaliteit en de modelabels werken met hetzelfde materiaal. Alles wat niet verkocht is, kan opnieuw worden verwerkt. Dat ligt in lijn met de regelgevingen en verplichtingen op vlak van uitstoot etc.

Om dit te ontwikkelen hebben we een multidisciplinair team samengesteld dat meer dan 75 jaar expertise combineert. Alle stakeholders worden gepresenteerd in onze advisory board en in de raad van bestuur. Wij bieden een oplossing die niet enkel goed is voor de bedrijven maar zowel op economisch als ecologisch vlak vooruitgang boekt. Door het unieke business model waarbij een win-winsituatie optreedt hebben we een unieke positie. Recyclagebedrijven worden aangemoedigd om de technologie te gebruiken om hun proces te upscalen, de productiekosten te verminderen, de feedstock te voederen en we gaan de merken aanmoedigen want zij krijgen ook de return van het materiaal dat overblijft na het recycleren.

Ondanks dit interessante model voor bedrijven, de grote contracten die we reeds hebben afgesloten, en de meer dan vier miljoen euro die we mochten ontvangen uit volgende bronnen:

- Subsidies van EU-EIC
- Regionale subsidies
- Converteerbare leningen
- Gewonnen wedstrijden
- Win-winleningen

Toch werd Resortecs nog niet kredietwaardig bevonden door een bank. Tot nu toe hebben we nog geen enkele bancaire steun genoten, zelfs geen roll-over krediet in afwachting van een eerste schijf van 1 miljoen euro van de EU (EIC) subsidie. Wat kunnen de redenen zijn voor die terughoudendheid vanuit de bancaire sector?

Het is nog steeds makkelijker om bancaire financiering te bekomen met een lineair businessmodel en projecten die focussen op fossiele brandstoffen, dan voor circulaire initiatieven. Dit zijn dan ook gekende businessmodellen. Tegelijkertijd zegt de Europese Investeringsbank dat al hun investeringen in lijn liggen met het klimaatakkoord van Parijs. We zien banken echter niet als hoofdrolspelers binnen een circulair verhaal. Zij hebben de tools misschien nog niet om circulaire initiatieven correct te kunnen inschatten. Wanneer we kijken naar de snelle groei van scale-ups zien we dat wat nu een kleine kmo is, volgend kwartaal een enorme corporatie kan zijn. Wanneer zij naar een bank stappen om financiering aan te vragen wordt er gekeken naar hun jaarlijkse inkomen en de enorme kosten voor de ontwikkeling en anderzijds een financieel plan en een businessmodel. Er is een grote kans dat ze geweigerd worden of een financieringsmodel krijgen dat niet overeenkomt met de behoeften. Banken moeten volgens ons stoppen met denken dat een hoog innoverende scale-up gelijk is aan een gewone kmo. Ze moeten nadenken over hoe ze de behoeften van dat soort bedrijven tegemoet kunnen komen. Dat zou de circulaire economie kunnen ondersteunen en de nodige groei kunnen bewerkstelligen.

1.2. Het panelgesprek en de Q&A

Het panelgesprek ging van start met een lezing van Bart den Otter van ABN AMRO. Hij besprak de groeikansen van de circulaire economie in de toekomst en de visie hierop vanuit de bank ABN AMRO. Een belangrijk doel voor hen is het versnellen van de shift naar sustainability van hun klanten. Zij houden vast aan drie langetermijnambities: klimaatverandering, circulaire economie en sociale impact. Om dat te bewerkstelligen geven zij workshops aan hun klanten om meer circulair te worden.

AMB AMRO merkt nog vele belemmeringen op bij ondernemers wanneer het aankomt op circulariteit. We leven in een lineair economisch stelsel, waar we vaak de verkeerde prikkels terug zien komen. Zo moet je op tweedehands materialen nogmaals de volledige btw betalen, terwijl die btw eigenlijk al door de eerste gebruiker betaald is en de herinzet van materialen werkkracht vraagt en dus vaak duurder is. We zitten in een economisch model dat gebaseerd is op afschrijven en niet op bijschrijven. Er moet een top-down beweging plaatsvinden die ondernemers ondersteunt in een circulair verhaal. ABN AMRO heeft vanuit die overtuiging een aparte Groene Enveloppe geopend ter waarde van 25 miljoen euro. Dat budget is enkel bestemd voor investeringen in ecologische, circulaire ondernemingen. Die vormen vaak een groter risico dan een onderneming in het klassieke, lineaire model, maar door die Groene Enveloppe kunnen ze de risico's overkomen.

Na de lezing ging het panelgesprek van start. In het panel zetelden de volgende personen: Stephan Vandermolen van VBO, Michiel De Smet van NBB, Philip Bollen van De Lage Landen Leasing, Piet Vanden Abeele van UNIZO, Bart den Otter van ABN AMRO en Nathalie Boucquey van FRDO. Hieronder worden de meest interessante opmerkingen voor ondernemers uitgelicht.

Nathalie Boucquey vertelde dat het FRDO, de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, een subsectie heeft die specifiek werkt rond innoverende modellen. Ze focussen op financiering van de transitie in samenhang met de implicaties voor de kmo's. De nieuwe Europese standaarden in verband met reporting over duurzaamheid worden verplicht voor grotere bedrijven, maar worden op termijn ook de standaard voor kmo's. Circulaire bedrijven hebben dus sowieso een voorsprong op dat vlak.

Piet Vanden Abeele van UNIZO zei dat de kmo's die nu al actief zijn in de circulaire economie, in recycling, afvalinzameling, reparatie, product als een service, etc. het inderdaad misschien makkelijker hebben. Toch moeten we er ons van bewust zijn dat de rapportering niet op maat is van kmo's en het proces kan bemoeilijken.

Philip Bollen van De Lage Landen Leasing observeerde dat wanneer je kijkt naar projecten van circulaire economie het risico effectief hoger ligt. Banken kijken om welk goed het gaat als zij eigenaar worden van het goed. Je legt de limiet dus tussen de kredietwaardigheid van de klant en de waarde van het goed. Kijk je naar meer specifieke goederen, wordt die waarde minder. Hoe algemener het goed is, hoe interessanter het wordt voor banken om die projecten te financieren.

In de circulaire economie moet je samenwerken en strategische partners vinden. Doorheen de hele waardeketen moet je de waarde van het product proberen te behouden. Er is echter nog veel nood aan informatie, bemerkte Stephan Vandermolen van FEB-VBO. De voordelen van een circulaire economie kunnen niet genoeg aangeduid worden, want er zijn veel voordelen die niet tastbaar zijn. Wel kan je stellen dat die bedrijven ook vaak aantrekkelijker zijn:

- er is vaak een vlotte aanwinst aan personeel;
- je hebt een concurrentieel voordeel;
- je hebt de gegevens al in verband met de rapporteringsstandaarden.

Dat zijn volgens hem allemaal voordelen waar de financiële wereld ook rekening mee zou moeten houden.

Michiel De Smet van NBB merkte op dat sommige bedrijven, ondanks subsidies, geen financiering krijgen van banken. Een oplossing kan zijn dat er meer zekerheid gegeven wordt door de grotere spelers. Het gaat over een systeemverandering waarbij de omslag nodig is, maar als we dat willen verschuiven kunnen we niet verwachten dat een scale-up het hele systeem verandert. Door samen te werken met grotere bedrijven, die er ook moeten achter staan, kunnen we met het nodige gewicht en de nodige garanties de mogelijke risico afdekken tegenover de banken. Grote spelers in het lineaire systeem moeten dus deel uitmaken van de oplossing in het circulaire systeem.

We zien veel circulaire ondernemers, verklaarde Stephan Vandermolen van VBO, wat betekent dat er ondanks de belemmeringen nog steeds circulair wordt ondernomen. We moeten ook bij die circulaire pioniers gaan kijken wat hun hindernissen zijn en daaruit leren. Via best-practices kunnen we leren uit onze fouten. Bijvoorbeeld op het vlak van fiscaliteit. Hij denk ook dat de samenwerking doorheen de hele waardeketen cruciaal is, om kennis te delen en uit fouten te leren.

Uit het publiek kwam de volgende vraag: Is er een echte strategie vanuit de banken om kmo's te benaderen, want dit is toch de belangrijkste sector? En waar zitten de traditionele Belgische banken vandaag?

- Bart den Otter verklaarde dat ze de kennis die ABN AMRO in Nederland heeft opgedaan ook willen delen in het buitenland.
- Michiel De Smet van NBB vulde aan door te verklaren dat Belgische banken hier ook mee bezig zijn. Er zijn zeker banken die specifiek aan financiering rond circulaire economie doen.

Een andere vraag uit het publiek luidde als volgt: Kan de overheid circulaire economie niet stimuleren door het ook zelf toe te passen en circulaire aanbestedingen uit te schrijven?

- Nathalie Boucquey van FRDO verklaarde dat EU Taxonomy hierbij zou kunnen helpen. Wanneer die er zal zijn is nog niet zeker, maar wat wel zeker is, is dat dit systeem niet enkel voor banken bestemd is, maar ook gebruikt kan worden door openbare investeerders.
- Bart den Otter van ABN ARO vulde dat antwoord aan door te vertellen dat schaal vaak een belangrijk probleem is. Omdat openbare aanbestedingen vaak over grote projecten gaan, kan niet ieder circulair bedrijf dat aan.

2. Interessante inzichten van de financiële sector voor de circulaire economie

2.1. Keynote speakers

2.1.1. Nathan Lallemand - kabinetsraadgever van minister Dermagne

Waarom is de omschakeling naar een meer circulaire economie nodig? Dat is de centrale vraag die we vandaag allemaal trachten te beantwoorden. Ik kan alvast erop wijzen dat de beweging naar een circulaire economie een centraal thema is in de toekomstvisie van de FOD Economie . Dat is gebaseerd op vier zaken:

- het leefmilieu;
- de socio-economische inzet;
- de geostrategische inzet
- duurzaam consumeren.

Naast die pijlers merken we nog andere kenteringen in onze maatschappij op die de nood aan een (meer) circulaire economie duidelijk maken.

De verschillende crisissen van de laatste jaren zoals COVID-19, het conflict in Oekraïne, de energiecrisis etc. hebben ons getoond dat we te afhankelijk zijn van import. In een circulair model hebben we minder nood aan geïmporteerde grondstoffen, wat ons meer weerbaar maakt in het licht van die crisissen. Verder heeft de lineaire economie ook een grote impact op het milieu en het klimaat. In recente jaren zijn we meer en meer geconfronteerd met overstromingen, droogte etc. Circulaire economie geeft ons de tools om de consequenties van die crisis aan te pakken en verdere impact te beperken. De initiatieven hebben dus op meerdere vlakken een positieve impact op onze economie.

2.1.2. Séverine Waterbley - FOD Economie K.M.O., Middenstand en Energie

Hoewel de circulaire economie groeit, merken we enkele obstakels voor circulaire start-ups op. Zij hebben het vaak moeilijk om financiering te bekomen voor hun circulaire projecten. Dit is ook het geval wanneer zij subsidies genieten en grote bestellingen van andere bedrijven ontvangen. Het verbeteren van de toegang tot financiering is een prioriteit van de overheid en ook van de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie. Om dat te bewerkstelligen wil de FOD Economie de dialoog verbeteren tussen bedrijven en de financiële sectoren. We hopen dat ook vandaag te bewerkstelligen.

De overgang naar een circulaire economie is noodzakelijk. Het lineair productiemodel is zeer vervuילend omdat het gebouwd is op het idee van produceren, consumeren en wegwerpen. Dat heeft een grote impact op het klimaat en draagt bij tot de verspilling van grondstoffen. De omschakeling naar een meer circulaire economie zou verschillende problemen op volgende vlakken kunnen oplossen:

- Verschillende crisissen hebben getoond dat de toegang tot grondstoffen precair is. België heeft weinig eigen grondstoffen, wat betekent dat we afhankelijk zijn van import. Met een circulair model, waarin grondstoffen hergebruikt worden, staan we weerbaarder tegenover die moeilijkheden en worden we minder blootgesteld aan problemen met bevoorradings.

- Een circulaire economie stimuleert ook de lokale tewerkstelling. Indien we effectief minder willen afhangen van import, moeten die circulaire initiatieven lokaal uitgevoerd worden.

Op internationaal vlak neemt circulaire economie ook aan belang toe. Het nieuwe circulaire actieplan van de Europese Unie, in het kader van The Green Deal, eist van alle landen een circulair beleid. De EU wil gebruikte hulpbronnen zo lang mogelijk in de eigen keten bewaren. Het circulaire materiële verbruik in België telt nu ongeveer 23 procent. Om dat aandeel te doen groeien hebben we nood aan duurzame initiatieven en start-ups, maar ook de inzet van gevestigde bedrijven is essentieel.

Met dit seminarie wil de FOD economie de redenen identificeren waarom velen denken dat circulaire initiatieven riskant zijn. We willen kijken naar alle obstakels die bestaan bij grote bedrijven, kmo's en financiële instellingen. Wij willen dan ook bruggen slaan tussen de bedrijven en de financiële instellingen en de circulaire economie ondersteunen om zo naar een meer duurzaam model te bewegen. Ik wil graag afsluiten met de opmerking dat de circulaire economie kan niet bestaan zonder financiering.

2.1.3. Karel Van Acker - KU Leuven

De mensheid heeft een grote voetafdruk, en in België ligt die hoger dan gemiddeld. Wij hebben dus een enorme materiaalhonger, die niet aan het afnemen is. Verschillende crisissen hebben aangetoond dat de toevoer van grondstoffen om die materialen te produceren precair kan worden. Daarnaast heeft het klimaat een groeiende impact op ons bestaan en de economie. De grondstoffen voor producten staat voor een 20 procent van de CO₂ uitstoot wereldwijd. Wanneer we dat kunnen terugdringen kunnen we de invloed van klimaatopwarming op de economie beperken. Nu rest de vraag: hoe kunnen we dat bewerkstelligen en een gezonde circulaire economie creëren? Eerst haal ik verschillende punten aan die het belang van de omschakeling naar een circulaire economie illustreren.

Je hebt de kwestie van de productiviteit. De laatste decennia is de productiviteit van arbeid en energie enorm toegenomen. Per kwh energie en per hoeveelheid arbeid wordt er vandaag meer economische waarde gecreëerd dan decennia geleden. Voor grondstoffen is dat niet het geval en zien we een stagnatie die al 40 jaar duurt. Als we de productiviteit van grondstoffen kunnen opkrikken betekent dat een boost voor de economie.

Circulaire initiatieven kunnen we natuurlijk niet benaderen vanuit een lineair perspectief. Er zijn risico's aan verbonden, maar er is ook ruimte voor waardecreatie. We moeten kijken naar de lange termijn, de volledige levensduur van producten, want binnen de circulaire economie hebben producten een residuele waarde. We kunnen deze producten dus niet zien als toekomstig afval, maar we moeten ze aanschouwen als toekomstige grondstoffen.

Na het aanhalen van enkele voordelen van de circulaire economie, wil ik er vooral op wijzen dat de nood aan kennis nog hoog is. We moeten beter in staat zijn om de risico's van die waardeketen in kaart te brengen. Om aangepaste risicoberekeningen te kunnen ontwikkelen hebben we meer informatie nodig over verschillende facetten van bedrijven:

- de input: welke, en hoeveel grondstoffen er nodig zijn;
- de output: hoeveel afval er gecreëerd wordt;
- hoe de materialen circuleren in de waardeketen en hun impact op het milieu, de economie en de maatschappij.

Aan de hand van die informatie kan de financiële sector tools creëren om circulaire bedrijven beter te financieren. Zo kunnen bijvoorbeeld Digital Product Passports(DPP) een stimulans bieden voor financiering: een DPP zal de oorsprong weergeven van alle materialen en onderdelen die gebruikt worden bij de vervaardiging van goederen. Op die manier kunnen de stakeholders en consumenten makkelijk de informatie opvragen voor ieder product.

Natuurlijk moeten we sommige risico's financieren en andere niet, maar binnen een lineaire economie blijven is geen optie. Ook hier zijn risico's aan verbonden:

- De Wereldbank schat dat we rond de 200 miljard euro verliezen aan afval wereldwijd.
- De prijs van grondstoffen zal stijgen en die kunnen bijzonder volatiel zijn.
- De wetgeving is aan het evolueren: er zijn meer en meer wetgevende initiatieven die duurzame economie stimuleren, bijvoorbeeld de EU Taxonomy.
- Er zijn grote kosten verbonden aan de klimaatopwarming. Investeren in circulaire initiatieven zal die kosten drukken.
- We ondervonden dat er voor elke tiende een bedrijf meer circulair wordt, het risico op falen met 8,6 % daalt.

Circulaire economie is nog jong en er is veel nood aan innovatiestimulering. Het vergaren van gegevens en die in kaart brengen speelt een cruciale rol in het reduceren van de risico's. We moeten met een andere bril naar circulaire initiatieven kijken. We moeten rekening houden met de lange termijn en technische inschattingen maken rond welke problemen kunnen optreden.

Daarnaast moeten we meer denken in termen van stocks, patrimonium van wat we hebben en dat op niveau houden, en niet meer denken in termen van flux, economische transacties. Dit betekent dat we moeten kijken naar waardebehoud. In een circulaire economie zou geen enkel product ooit waardeloos kunnen worden, zoals dat nu het geval is binnen de lineaire economie. Omdat er altijd waarde is moeten we niet louter kijken naar de economische transacties, de winst, die dit product kan opleveren, maar moeten we ook rekening houden met de waarde die altijd zal blijven bestaan. Op dat vlak lijken producten in een circulaire economie meet op stocks, aandelen, dan op goederen. Zeker in een economische realiteit waarin grondstofprijzen onderhevig zijn aan schommelingen, kunnen goederen binnen een circulaire economie zelfs een investering worden. We kunnen concluderen dat er innovatie nodig is in de financiële wereld om de circulaire economie te stimuleren.

2.1.4. Tom Kuppens - UHasselt

Vandaag stel ik de vraag: welke impact heeft circulaire economie op de manier waarop we zakendoen? In een circulair businessmodel ga je duurzame waarden creëren. Dat slaat niet enkel op de financiële waarden voor de aandeelhouders, maar houdt ook rekening met ecologische en sociale implicaties voor de stakeholders. Daarom moeten circulaire bedrijven vanaf de meet af aan rekening houden met alle stakeholders. Ik ga in op de verschillende strategieën die we kunnen toepassen om dat te bewerkstelligen en welke voordelen en nadelen die inhouden.

De strategieën die deze bedrijven kunnen inzetten noemen we:

- Closing the loop: de productieketen dichtten onder andere door recycling.
- Slowing the loop: De productieketen vertragen, vaak door producten een langer leven te geven met herstelling, hergebruik etc.
- Narrowing the loop: de productieketen verkleinen, onder andere door productdesign te herdenken om minder grondstoffen te gebruiken etc.
- Intensifying resource loops: productgebruik intensifiëren.
- Dematerialising: product dienst systeem.

Aan de hand van die strategieën kunnen we opmerken dat de onderdelen van een circulair business model niet veel verschillen van een lineair business model. Toch moet ik erop wijzen dat het wel anders tot uiting komt.

Vandaag zien we in de circulaire economie een drievoudige helix van marktvalingen waar zowel bedrijven als de financiële sector rekening mee moet houden. Die helix is opgemaakt uit volgende elementen:

- **Positieve milieueffecten:** vele circulaire bedrijven en hebben een positieve impact op het milieu, dat wordt echter niet verrekend in de marktprijs, waardoor het bedrijf die waarde niet onmiddellijk capteert.
- **Spillovers van kennis:** wanneer je een voortrekker bent van de circulaire economie genieten andere bedrijven van jouw kennis. De waarde van die kennis wordt dus niet altijd door de innovator gecapteerd.
- **Het circulair risico:** die bedrijven investeren in hoogtechnologische oplossingen, waar veel kapitaal voor nodig is. De marktwaarde van het eindproduct is echter nog ongekend.

Die elementen bemoeilijken natuurlijk de financiering van circulaire initiatieven. Er zijn echter ook veel kansen in de circulaire economie waarop we kunnen capteren. De financiering van circulaire initiatieven binnen kmo's is een van die hiaten die opgevuld kan worden. Kmo's maken 60 % uit van het bbp van België, maar zij hebben het moeilijk om financiering te vinden voor hun projecten. Welke factoren dragen hieraan bij?

- De kleinschaligheid van die bedrijven, waardoor zij geen schaalvoordelen hebben.
- Het ontwikkelen van nieuwe technologieën vergt veel kapitaal.
- De lange terugverdientijd: dit is niet ideaal voor investeerders.
- Zij hebben vaak onvoldoende reserves.
- De restwaarde van hun producten is onzeker.
- Ze hebben vaak onvoldoende onderpand.

Ik wil afsluiten door erop te wijzen dat wanneer deze kmo's trachten om beroep te doen op alternatieve vormen van financiering dit eerder leidt tot crowding-out, omdat deze financieringsvormen ook vaak gericht zijn op de lineaire economie. Daarnaast is het zo dat wanneer die bedrijven publieke financiering verkrijgen, dat wordt gezien als complementair aan private financiering, en niet als een vervangmiddel. Steun vanuit de financiële sector is dus nodig.

2.1.5. Anne-Mie Ooghe en Tom Van Den Berghe - FEBELFIN

Om op een constructieve manier vooruit te gaan moeten we circulaire economie niet zien als een losstaand iets, maar ze situeren in het bredere kader van de sustainable finance wetgeving van de Europese Unie. In dat segment gaan we in op hoe dat eruit ziet in de toekomst en welke impact dit heeft op bedrijven.

Die regelgevingen hebben een grote impact op de toekomst van onze economische stelsels. De sustainable finance strategie van de EU is gebaseerd op het principe van de dubbele materialiteit. Dat principe houdt rekening met de impact op het bedrijf en de impact van het bedrijf, ook gekend als de financiële materialiteit en de impact materialiteit.

- **De financiële materialiteit** verwijst naar de financiële implicaties van de duurzaamheidsrisico's en kansen voor de onderneming.
- **De impact materialiteit** brengt de potentiële impact in rekening, zowel negatief als positief, die het bedrijf heeft op mens en milieu.

In dit principe moet er dus zowel aandacht besteed worden aan de financiële impact, alsook de impact van externe gebeurtenissen zoals de COVID-19-crisis of het conflict in Oekraïne op de financiering en stabiliteit van ondernemingen.

Om dat te kunnen bewerkstelligen hebben we nood aan een inside-out benadering: de focus ligt dus op de eigen organisatieproblemen. Dat betekent dat we de impact van het beleid moeten herevalueren: hoe veranderen productieprocessen, hoe spelen financiële instellingen in op klimaatverandering etc. Die aanpassingen in de regelgeving hebben een grote impact op de risicoanalyse van financiële instellingen wanneer het aankomt op de financiering van circulaire initiatieven.

Zo zullen risico's die vandaag nog niet in kaart worden gebracht binnen risicoanalyses een grote rol spelen in de toekomst. Er zal rekening moeten gehouden worden met:

- de klimaatverandering;
- het verlies aan biodiversiteit;
- de schaarste van grondstoffen.

Die elementen vormen reële financiële risico's in de toekomst. Het is dus essentieel voor financiële instellingen om kredieten te verlenen aan circulaire ondernemingen en zich bewust te zijn van de impact die klimaatverandering heeft op onze toekomst. We zien die bewustwording al in het feit dat banken reeds moeten rapporteren over klimaatverandering en welke impact dit heeft op de stabiliteit en kredietwaardigheid van portefeuilles. Deze verplichting tot rapportering (voor bedrijven) zal uitbreiden door initiatieven zoals de CRSD en EU Taxonomy.

Ondanks die bewegingen zien we uitdagingen en belemmeringen wanneer het aankomt op de financiering van circulaire ondernemingen, maar kunnen we hiervoor ook oplossingen vinden? De eerste vraag die we onszelf moeten stellen is welke mate worden circulaire businessmodellen vandaag gefinancierd? We moeten hierbij vermelden dat het vandaag nog niet duidelijk is hoe vlot circulaire businessmodellen gefinancierd worden door een gebrek aan data en de veelheid aan factoren die we in kaart moeten brengen. Zo merken we op dat ondernemingen die werken volgens een lineair model vaak probleemloos financiering kunnen bekomen voor circulaire initiatieven. Dit heeft natuurlijk te maken met hun eigen kredietwaardigheid en zegt ons minder over de financiering van circulaire business modellen.

Wanneer we kijken naar starters worden we gewaar dat financiering moeizaam is. Dat zien we echter ook bij starters die werken in een lineair businessmodel. Bancaire financiering van een starter is sowieso niet evident, er is altijd een eigen inbreng en eigen vermogen nodig. Die ondernemingen kunnen financiële steun opzoeken via subsidies, wat soms betekent dat zij geen bancaire steun meer nodig hebben. Dat geldt echter enkel voor kleinere projecten.

Bij FEBELFIN merken we op dat bancaire risicomodellen niet afgestemd zijn op de financiering van circulaire ondernemingen. Momenteel wordt er geen rekening gehouden met de toekomstige waarde van een asset of wat een inherente waarde is in de circulaire economie. Banken vinden het normaal om 100 % van een asset te financieren, maar je kan niet aan de eerste gebruiker vragen om de volledige aankoopwaarde van de asset te betalen wanneer die asset ook een tweede leven krijgt en dus nog een deel van de waarde behoudt. Banken moeten kredieten verstrekken op langere termijnen om dit hiaat op te vangen, maar dit verhoogt het kredietrisico, wat de financiering bemoeilijkt.

Een manier om die risico's te temperen is het betrekken van andere partijen zoals:

- verzekeringsmaatschappijen;
- verschaffers van overheidsgaranties;
- verschaffers van eigen vermogen;
- factoringmaatschappijen.

Wanneer die partijen betrokken worden bij een project wordt het risico gespreid en groeit de kans op financiering. Zo kan een verzekeringsmaatschappij bijvoorbeeld rechtstreeks investeren in vastgoed, bijvoorbeeld een werkplek voor een circulaire onderneming. We zien dat dit in België niet zo populair is als in andere landen door de politieke complexiteit die hierbij betrokken is.¹ Ook een factoringmaatschappij is een interessante partner. Zij kunnen de vordering van klanten overnemen indien nodig en dus de reële omzet garanderen.

We willen afsluiten met een laatste opmerking: over het algemeen is er bij banken een tekort aan kennis over circulaire economie en circulaire projecten, om die kennis bij te schaven biedt FEBELFIN opleidingen aan. Wij raden iedereen aan om deel te nemen aan die opleidingen, zodat we samen de schouders kunnen zetten onder de circulaire economie.

¹ De Kuyper, Hans. *Verzekeringsmaatschappijen op zoek naar investeringen in de reële economie*, geraadpleegd op 22/12/2022 <<https://www.financialforum.be/doc/doc/review/2018/bfw-digitaal-2018-editie5-01-interviewhansdecuyper.pdf>>

2.2.6. Hilde Janssens – Econocom

Er lijkt een tweespalt te zijn tussen de perceptie van banken en ondernemers. Banken verklaren dat er niet veel vraag is naar de financiering van circulaire initiatieven, maar dat ze er wel klaar voor zijn, terwijl circulaire ondernemers zeggen dat zij geen financiering kunnen vinden. Maar waar lopen die ondernemers tegenaan en hoe kunnen zij wel financiering bekomen? Het is het doel van ECONOCOM om op te treden als een integrator bij circulaire initiatieven om die meer valabel te maken. Wij willen meer afstemming tussen de partijen qua rollen, qua aflijning van de rollen, qua contractuele aflijning, etc. Wij beseffen dat een circulair verhaal gebouwd is op partnerschappen.

Waar lopen bedrijven tegenaan bij hun aanvragen tot financiering?

- **De aard van het goed:** wanneer je als stakeholders/financiers niet bekend bent met de technologie die achter een bedrijf schuilt, ben je minder geneigd die te financieren. Dat perkt natuurlijk wel innovatie in.
- **Het wettelijke kader,** onder andere in verband met fiscaliteit, is niet afgestemd op een circulaire economie. Zo kan de lijn tussen roerend en onroerend goed vervagen in de circulaire economie, maar hier is geen duidelijkheid over binnen de huidige wetgeving. Ook is de financierbaarheid van tweedehands goederen een groot vraagteken en worden tweedehands, refurbished of gerecycleerde goederen evenveel belast als nieuwkoop goederen. Verder is de subsidieregeling in België toegespitst op nieuwkoop, tweedehands is moeilijker financierbaar, ook voor gekende goederen. We zien wel groei, ook in publieke aanbestedingen.
- **De gewenste looptijd van goederen:** er is een spanningsveld tussen financierbare levensduur en circulaire gebruiksduur.

Welke stappen hebben circulaire bedrijven ondernomen om risico's te beperken en wel te worden goedgekeurd voor financiering?

- Ze werken met **vertrouwde goederen**. Wanneer je als bank of leasingmaatschappij bekend bent met het goed, je dat financierbaar vindt en in geval van faillissement opnieuw verkoopbaar is, dan wordt een deel van de risico's beperkt.
- Indien een bedrijf kan aantonen dat hun **klanten kredietwaardig** zijn vermindert dat het risico van de investeerder en/of bank.
- Wanneer een bedrijf een **relatief laag operationeel** risico aantoont komt dat sneller in aanmerking tot financiering.
- Wat we vaak zien bij as-a-service businessmodellen is dat de goederen een bepaalde houdbaarheidsdatum hebben. Indien er een duidelijk plan is om de goederen een langer leven te gunnen of op een duurzame manier te hergebruiken, wordt het risico beperkt.
- Wanneer een project vanaf het begin opgebouwd is in **co-creatie** met andere stakeholders heeft dit een grotere kans op financiering en slagen.

Een goede voorbereiding van het kredietdossier, zeker wanneer men rekening houdt met risicobeperking, is dus fundamenteel voor het verkrijgen van financiering. Toch ligt de verantwoordelijkheid niet enkel bij de ondernemers en moeten financiële instellingen hun kennis bijschaven om circulaire dossiers correct te kunnen beoordelen. De gratis tool Cevaluator (www.cevaluator.be) kan financiële instellingen helpen om beyond de credit te kijken en ook zaken als milieuaspecten, return on investment etc. in acht te nemen in een circulair verhaal.

2.2.7. Cédric Vanhoeck - Resortecs

Vandaag ga ik in op de vraag: hoe kunnen banken echte circulariteit financieren? Resortecs heeft rasse schreden gemaakt in het recyclageproces in de mode-industrie. Dankzij innovatieve creaties als de smart stitch en smart disassembly beperken we milieuvriendelijke praktijken en besparen we bedrijven miljoenen euro. Er treedt hier een ware win-winsituatie op, waarbij niet enkel het milieu gespaard wordt, maar ook bedrijven kunnen besparen op productiekosten. Onze partners worden aangemoedigd om de technologie te gebruiken om het recyclageproces te upscalen, de productiekosten te verminderen en de feedstock te voederen. Toch blijft bancaire financiering uit. Ik ga in deze lezing in op verschillende problematieken die ik heb opgemerkt bij het aanvragen van bancaire steun.

Wij hebben gedurende dit proces ondervonden dat het nog steeds makkelijker is voor lineaire businessmodellen en projecten die focussen op fossiele brandstoffen om bancaire financiering te bekomen, dan voor circulaire businessmodellen. Zelfs wanneer Resortecs reeds 4 miljoen euro heeft verkregen uit andere hoeken zoals:

- een subsidie van EU-EIC;
- regionale subsidies;
- converteerbare lening;
- gewonnen wedstrijden;
- win-winleningen.

Toch worden wij steeds afgekeurd voor bancaire leningen. Waarom houdt de kloof tussen banken en circulaire ondernemers stand? Dat willen wij achterhalen.

Naast die vraag heb je ook de kwestie van scale-ups. Dat zijn kmo's die op korte tijd uitgroeien tot een corporatie. Die snelgroeiende ondernemingen vinden vaak geen financiering om hun groei te bestendigen. Wanneer zij naar de bank stappen wordt er gekeken naar hun jaarlijkse inkomen, de enorme kosten voor de ontwikkeling en anderzijds een financieel plan en een businessmodel. Op basis van die informatie worden hun aanvragen vaak geweigerd. Wij zijn van mening dat banken moeten stoppen met dat soort corporaties te zien als een gewone kmo en in aangepaste financiering moeten voorzien. De financiële behoeften van innoverende ondernemingen moeten in kaart worden gebracht en worden beantwoord.

Een grote reden om financiering te weigeren is het **gepercipieerde risico**. De manier waarop banken risico's berekenen in verband met een lening zijn voorbijgestreefd. De risico's in verband met de klimaatopwarming worden onderschat bij projecten en de economische risico's in de circulaire economie worden overschat omdat er veel onbekende factoren zijn. Hoe gaan andere financiële instellingen, zoals beleggingsmaatschappijen en trustmaatschappijen, om met die risico's, op welke manier analyseren zij die zodat circulaire bedrijven wel in aanmerking komen voor financiering? Zij houden rekening met de wendbaarheid van de maatschappij en bekijken de initiatieven op langere tijd, in een context van constante verandering van klimaat en wetgeving.

Ik concludeer dat de banken meer rekening moeten houden met het klimaatakkoord van Parijs wanneer zij dossiers bekijken. Verder moet er ook een update komen van de risicoanalyse waarin de klimaatkwestie een grotere rol speelt. Enkel op die manier kan de circulaire economie ook op een constructieve manier genieten van bancaire steun.

2.2. Het panelgesprek en de Q&A

Het panelgesprek ging van start met een korte lezing van Bart den Otter van ABN AMRO. Hij vertelde dat circulaire economie de groeikans van de toekomst is. Europa is de grootste consumentenmarkt ter wereld en om producten te blijven produceren hebben we natuurlijk grondstoffen nodig. Tot nu toe hebben we altijd grondstoffen moeten importeren terwijl we zelf veel grondstoffen bezitten als we dat bekijken vanuit een circulair perspectief.

ABN AMRO focust zich op Noord-Europa wanneer het aankomt op financieringen. In totaal investeerden zij 251,8 miljard euro in circulaire projecten, waarvan 100 miljard in zakelijke financiering zit. Een belangrijk doel van hen is de shift naar duurzaamheid stimuleren bij hun klanten. Om dat te bewerkstelligen zijn zij, in samenwerking met ING en Rabobank, een circular economy finance guideline aan het ontwikkelen. Hierin exploreren zij andere relaties van producenten met klanten, waarin er niet meer gefocust wordt op producten, maar op services. Verder is een passend risicomodel voor de financiering van de circulaire economie ontwikkelen een prioriteit. Hierbij baseren zij zich op een value-hill model, rekening houdende met de 19 categorieën die de Europese Unie nu hanteert. Dat zou kunnen dienen als een plattegrond voor de rest van de financiële sector.

Ook erkennen zij de vele belemmeringen voor circulaire ondernemers. We leven in een maatschappij die nog steeds focust op lineaire modellen. Dit zien we bijvoorbeeld aan de fiscaliteit. Wanneer je tweedehandsmateriaal gebruikt betaal je nog steeds btw, hoewel die reeds betaald is door de eerste gebruiker en de herinzet van materialen vaak duurder is door de bijkomende arbeidskosten. We hebben een model dat focust op afschrijven, en niet op bijschrijven. Maar hoe kunnen we dan wel die circulaire economie de hand toesteken?

Er is nood aan financiering, maar ook aan expertise. Bij ABN AMRO ontwikkelden ze een sustainable finance desk waarin zij expertise kunnen cultiveren om zo hun klanten beter te kunnen bijstaan in circulaire projecten. Banken moeten volgens de ECB nog steeds werken met lineaire risicomodellen, omdat het alternatief te riskant is. Een oplossing die ABN AMRO hanteert is het begrip van de Groene Enveloppe ter waarde van 25 miljoen euro, die geïnvesteerd kan worden in projecten met een hoger risicoprofiel.

Na de lezing ging het panelgesprek van start. In het panel zetelde de volgende groep personen: Stephan Vandermolten van FEB-VBO, Michiel De Smet van NBB, Philip Bollen van De Lage Landen Leasing, Piet Vanden Abeele van UNIZO, Bart den Otter van ABN AMRO en Nathalie Boucquey van FRDO. Hieronder worden de meest interessante bemerkingen voor de financiële sector uitgelicht.

Michiel De Smet van NBB bemerkte dat zij bij de NBB beleggen met de eigen reserves en binnen die beleggingen is het klimaat een hot topic. Een circulaire economie kan bijdragen tot oplossingen en dat is belangrijk, maar we moeten ook erkennen dat we nog steeds bezig zijn met het integreren van de klimaatuitdagingen.

Piet Vanden Abeele van UNIZO vertelde dat kmo's volop bezig zijn met het kijken naar de toekomst en dat zij zich future-proof willen opstellen. Voor velen betekent dat de omschakeling naar een circulair model, maar zij hebben hier financiering voor nodig.

Vanuit een investeringsperspectief is het hanteren van bepaalde standaarden een manier om de risico's te beperken, legde Michiel De Smet van NBB uit. Om die standaarden bij te schaven zodat ze binnen een circulair model representatief worden is er top-down actie nodig. Dit soort innovaties zien we vanuit de financiële sector bijvoorbeeld in de Green Bond en Sustainability linked bonds/loans. Dat helpt om de perceptie van die risico's naar beneden te halen, waardoor je een trickle-down effect kan hebben naar de financiering van kmo's. Wanneer we kijken naar klimaatverandering beginnen de kosten al door te sijpelen. De kosten integreren in risicomodellen is een noodzaak.

Bart den Otter verklaarde dat zij, in de 1,3 miljard die ABN AMRO reeds gefinancierd heeft, er effectief een groter risico optreedt bij circulaire bedrijven. Maar dat betekent niet dat circulaire

initiatieven niet gefinancierd moeten worden. We moeten ook rekening houden met de klimaatopwarming en de economische gevolgen die dat kan hebben in de toekomst. In Nederland ondersteunt de wetgeving duurzame initiatieven, maar de financiële sector heeft nu de kans om strategisch naar die kentering te kijken en niet louter de wetgeving te volgen.

Hoe bepaal je nu juist de drempel voor circulaire bedrijven? Philip Bollen van De Lage Landen Leasing vertelde dat er een grote nood is aan samenwerking. Hoe beter je als bank of leasingmaatschappij de producten kent, hoe ze worden gemaakt, wat is de strategie van de leverancier qua tweedehands etc., hoe meer je een goed behoorlijk kan waarderen. Dat kan de kredietwaardigheid ten goede komen. Ook kan je op die manier de restwaarde positie beter inschatten.

Michiel De Smet van NBB merkte op dat er nog veel werk is voor de banken zelf en dat de verantwoordelijkheid niet enkel bij de ondernemers mag liggen. Vele banken doen grote uitspraken zoals “we moeten stoppen met het financieren van zaken die negatief zijn.”, maar houden zich hier niet aan. We moeten inzetten op meer transparantie van de financiële sector naar de bedrijfs wereld en de finale investeerders toe.

Nathalie Boucquey van FRDO legde de nadruk op het belang van initiatieven als Taxonomy. Zij wou erop wijzen dat ondanks we veel gesproken hebben over risico's, we in het volledige Europese Reporting systeem ook opportuniteiten kunnen vinden. De financiële sector moet beter ingelicht worden over die opportuniteiten om zo betere financiering te kunnen voorzien voor circulaire ondernemingen. Daarnaast moeten we ook rekening houden met impact, bijvoorbeeld het volume afval dat geproduceerd wordt. Die impact wordt niet gefinancierd, maar heeft wel weerslag op de maatschappij, het milieu en de omgeving.

In het verlengde van het voorgaande panelgesprek werd deze vraag gesteld: Het bankverzekeringsmodel is in de laatste 5 jaar gegroeid. Verzekeraars hebben al veel moeten dragen in verband met overstromingen etc. Is er dialoog tussen verzekeraars en bankiers?

- Michiel De Smet van NBB antwoordde dat de verzekeraars zeker aanwezig zijn bij internationale fora over klimaatverandering, zowel als goed bezitter als verzekeraar, die kennis wordt daar opgebouwd. Waarom er intern weinig communicatie is, kan hij niet verklaren. Hij merkte op dat verzekeraars belangrijke spelers zijn omdat zij soms gebieden niet meer willen verzekeren, wat dan op de belastingbetaler valt. Indien iets gelijkaardig aan de overstromingen in Luik zou voorvallen en dit gebied niet verzekerd is door een verzekeraar zal de overheid moeten inspringen bij het betalen van de schadeclaims.
- Philip Bollen van De Lage Landen Leasing voegde eraan toe dat De Lage Landen Leasing verzekeringen opneemt bij het financieren van assets. Hij verklaart dat het voor banken belangrijk is om te weten welke regelgeving er top-down op ons afkomt zoals de Green Deal. Hij vindt de druk van regelgeving zeer nodig.
- Michiel De Smet sloot af met een laatste opmerking, waarin hij het had over de voordelen van blended finance wanneer we multilateral development banks het mandaat geven om effectief meer risico's te gaan nemen zodat ze actiever die rol kunnen vervullen. Blended finance houdt in dat zowel commercieel kapitaal als filantropisch kapitaal ingezet wordt om opkomende en speerpuntmarkten te financieren, met positieve resultaten voor zowel de investeerders als de gemeenschappen die het affecteert. Hij speculeerde dat we dan misschien een sneller de pick-up zullen zien vanuit private spelers die nu nog terughoudend reageren door de onbekende risico's.

lijst van afkortingen

Bbp: bruto binnenlands product

Btw: belasting over toegevoegde waarde

NBB : Nationale Bank van België

CRSD: Corporate Sustainability Reporting Directive

EIC: European Innovation Council

EU: Europese Unie

ICT: Informatie- en communicatietechnologie

Kmo: kleine of middelgrote onderneming met minder dan 250 personeelsleden

PEF: Product Environmental Footprint

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel
Ondernemingsnummer: 0314.595.348
economie.fgov.be